

Chuck Palahniuk

Visat núm. 12
(octubre 2011)
per Jordi Cussà

Quan em va arribar l'original de *Fight Club*, no coneixia ni l'autor ni la novel·la més enllà de la fama fortuïta de la pel·lícula, la qual prejutjava com una mostra d'aquell cinema ianqui morbós per no dir malalt. Vaig comprendre de seguida que els personatges de *Fight Club* no s'estomacaven per convertir-se en herois ni en antiherois, sinó per inventar-se un relat existencial efímer però genuí. Lluto, pico, sagno, llavors existeixo, seria el resum.

Va ser aquesta premissa la que als Estats Units va brindar un mercat massiu de lectors, i després d'espectadors, a un autor que, definitivament, se l'ha considerat revolucionari, visionari i minoritari. O sigui, el paradigma del novel·lista ianqui d'èxit. Chuck Palahniuk, si em disculpeu una profecia, té tots els ingredients per acabar sent un escriptor de culte a Europa i de fama decreixent als Estats Units.

La idea cabdal de *Fight Club* en realitat sorgeix de la recerca més atàvica, però alhora dolorosa i patètica: la de la pròpia identitat. El protagonista se sent mort en vida, incapaç d'experimentar passió ni emoció per a res ni ningú, i les busca a qualsevol preu entre malalts de càncer terminals i pallisses insignificants (perquè no signifiquen res més que sentir-se viu una estona). Aquesta recerca després s'esbranca cap a una dualitat sobradament coneguda: doctor Jekyll i míster Hyde. A canvi de no viure i al final morir com un cambrer entre milions, un professor entre milions, o sigui qui sigui entre milions, mentre sigui igual de mediocre, tediós i anònim, el protagonista està disposat a vendre's l'ànima, com Faust, no a Satanàs en tant que Principi del Mal, sinó al Pare Caos, en tant que Principi de totes les coses. Es tracta d'un xiscler animal, desesperat fins al vòmit, que renega visceralment del món que l'envolta i exigeix el dret de destruir-ne tot el que vulgui per no avorrir-se tant. El terme just, sens dubte, és iconoclasta, perquè *Fight Club* no pretén pas la regeneració dels valors, els líders o les estructures socials, sinó la destrucció de tots. Personalment, el que més em va agradar d'aquell microcosmos mutant i pervers va ser la darrera part, en què el Mayhem Project (feliçment traït com a Projecte Pandemòniom) finalment dóna un sentit a la vida dels protagonistes. Ni que sigui l'absurd, o precisament per això.

L'enquadrament de les seves obres mereix un apartat. Palahniuk no novel·la sobre el món contemporani, no novel·la sobre cap pretèrit, ni tampoc no fa ciència-ficció, en l'accepció clàssica del terme. Inventava universos paral·lels, sovint idèntics al nostre, i els sacseja les membranes internes fins que mostren l'ànima més abjecta i monstruosa, sempre regada amb un raig d'humor corrosiu com l'àcid (a vegades sulfúric, a vegades lisèrgic i a vegades prússic). Crec que, conceptualment, all que més s'acosta és a Bosco.

Això em va costar d'entendre a *Fight Club* (molt pocs autors són tan imaginatius, avui en dia), i encara més, molt més, a *Rant*, una de les creacions més arriscades i absolutes que he vist en tota la vida. Em feia i replantejava la pregunta buida com un babau: és ciència-ficció això, o què cony és? Al final vaig arribar a la conclusió que no: l'amic Chuck novel·la sobre el món en què viu, però el viu,

veu i mostra deformat, a vegades una engruna, a vegades tot un cosmos. En tot cas, no es baralla amb els problemes que va tenir o tindrà la nostra societat, o més concretament l'individu aïllat de la nostra societat de tèrmits, es baralla amb els problemes que té ara mitjançant paràboles, metàfores, faules i distorsions properes al traç més dur de Picasso o als *sommeils* que evocuen el nucli esquizoide de Dalí.

La Babel psicològica del Chuck, en què la incomunicació és la consigna perpètua, a vegades fins i tot dins un mateix personatge, no sap res de crims ni de càstigs, ja que el càstig suprem és una existència en la qual el crim és l'única sortida, i es recargola fins als dies de les tragèdies gregues eternes, quan el destí més que una certesa intel·lectual era allò que cadascú respirava dia a dia. Chuck Palahniuk no es fa preguntes, perquè no hi creu, i no ofereix respostes, perquè li consta que totes són falses.

Si em disculpeu la pedanteria, el definiria com un nihilista estètic, perquè Chuck, això sí, es redimeix a ell mateix, en tant que representant d'una espècie malaurada, a través de la creació poderosa i per moments magnífica d'aquests universos esguerrats, infectats, esbudellats. Molt més a prop sempre d'Eurípides que de Shakespeare; de Dant que de Petrarca; de Poe, Kafka, Borges que de Joyce, Capote i García Márquez.

Chuck Palahniuk no pretén explicar res, ni l'origen inextricable del trauma ni cap insinuació de solució: només li interessa l'angoixa vital esqueixadora d'una acció, violenta per fora i esquizofrènica per dins, que a través dels personatges li procura un minut més d'alè. Reflex fidel de l'angoixa que l'autor aboca en allò que escriu.

Una comparació formal, esquemàtica i esbiaixada, entre les dues novel·les de referència aprofundeix en l'entropia d'aquest volcà devastador. *Fight Club* a l'inici sembla dubitativa, fins i tot en l'estil del discurs, i agafa aire a mesura que el protagonista es convenç a si mateix del destí que vol. Quan arriba al desenllaç, perquè míster Tyler no resisteix més la dualitat que l'esberla, és precisament quan la història reclamaria excrescències purulentes i abscessos putrefactes explotant pus sobre el globus terraquí.

Rant és molt més ambiciosa: no dubta, no es desvia, no deixa respiralls en cap segment i molt menys en el desenllaç. *Rant* és una novel·la única d'un autor irrepètibl, des de la primera lletra. Quan vaig començar a traduir-la, pair-la, em semblava absolutament impossible que pogués evolucionar fins a un univers coherent (a més d'opressiu, depressiu i agressiu), a partir d'aquells apunts esfilagarsats i contradictoris de tota mena de parents, amics i coneguts parlant d'un personatge que, quins pebrots, no diu mai ni una paraula en primera persona.

Si *Fight Club* traspua una voluntat de rebel·lió, ni que sigui contra l'absurd i cap a l'absurd, a *Rant* ningú no sospita que pugui existir quelcom tan pur i enriquidor com la rebel·lió. A *Rant* els fets ja hi són, ja han estat i tornaran a ser, i el cicle de la història és una mentida dantesca parida i contrafeta a còpia de veus pèrfides, agòniques i antagòniques, essencialment egoistes. Com el nostre món de cada dia, evidentment.

Paradoxalment, el final de *Rant* va ser el que menys em va captivar: me n'havia fet tants castells que d'alguna manera em va decebre un xic. Arriscant-me una gota més, diria que Chuck Palahniuk, el mestre Chuck, a *Fight Club* explora els límits del cosmos literari que està gestant, mentre que a *Rant* pretén la novel·la total, per no dir definitiva, i perboca literalment un viver de monstres íntims i nostrats contra la societat que els crea: la nostra, estimats lectors, la vostra. No en va el títol, *Rant*, correspon al so que emet algú en vomitar reiteradament, quan els mots fa estona que sobren.

I ara sols em cal afegir que tot això només és, per descomptat, una opinió subjectiva.

□

La traducció de les criatures

La traducció va ser en tots dos casos difícil per no dir traumàtica. D'entrada perquè l'amic Palahniuk gasta una veu que també altera l'ànima creativa del traductor, i l'obliga a plantejar-se de cap i de nou les bastides i les eines de l'ofici.

De *Fight Club* recordo que, amb Anna Camps, vam enviar un enfilall de dubtes que van rebotar per mig món: Londres, Kent, Edimburg, Nova York, Nova Jersey, i fins al Canadà. Reconec que algunes descripcions, frases, idees, encara em requen per imprecises, ni que el conjunt volés molt més alt. De *Rant* recordo, amb pell de gallina, una sorpresa esfereïdora gairebé constant: un dia imaginava el llibre d'una manera i l'endemà em semblava que el registre per força havia de ser un altre. Crec i espero, emperò, que al capdavall vam resoldre l'enigma, alhora literari i metaliterari.

Res més, per ara: llarga vida als autors que ens regiren, ens revolucionen, i ens reclamen una visió lúcida i distinta respecte al món, global i individual, real i literari.

I gràcies, evidentment, per l'oportunitat de compartir aquestes delícies en forma de lletres.

Llibreria Àgora, Palma de Mallorca, 26-01-2011